

вжмутена откровеност на Михайловски говори и за нещо друго. Изхождайки от това аз бих казал че социалните чувства на Михайловски са сжвжршено слаби, че корените на социалният му инстинкт са тжврде безсочни, атрофирани. За индивидуалиста, какжвто е Михайловски, вжпреки площадните му проповеди, човечеството като обществен конгломерат е престанало да има смисл. Но затова пжк индивидуалистат разширявайки своята личност до безконечност и отжсвайки се от всички обществени конвенционалности, впит в себе си, още по-силно чувствува органическите корени на своята човешка природа. А тези корени не са нищо друго освен истинските корени на всеки социален инстинкт. Соковете на тези корени са по-лесно осезаемите за мнозинството отколкото леко наслоените социални чувства.

Можеш да бждеш най-краен индивидуалист, аморалист и при все това социалното чувство у тебе да е по-силно отколкото у всеки плачлив патер. Но тези чисто органически чувства добиват обществено-социална стойност само след като бждат озарени от светлината на сжзнанието. И само такивато основи могат да предствляват трайна непоколебима гаранция за всека общественост и човеколюбие, а не днес писаните утре изтриваните политически и нравствени закони. Великите законоведци сж били винаги и велики сжрдцеведци.

Михайловски често пжти се оплаква че в душите на окржжаващите го не виждал нищо друго освен животински инстинкти. Всички инстинкти сж животински. И само този може да се ужасява от тех, който единствено от тех се тласка и ржководи. За дълбоко религиозната натура, за какжвто Михайловски иска да минава, най-пжрвичните инстинкти, са много по-лесно подчиними, отколкото слабо прирасналите чисто интелектуални вжзгледи. Най-вжзвешени нравствено религиозни учения са намирали много по-добра почва у некултурните племена и обратно. Тжй че за оногова, който е силно разширил своята душа (такива сж дълбоко религиозните натури) всека човешка личност намира в неговата душа не само приют за помирене, но и стихване на страстите храм за облагородяване. Вгледвайте се в божественият лик на Спасителя. Какжв храм за душевно успокояване е неговата душа. И най-силно ще се упойва от негова образ този, на когото в душата е най-тжмно. Как приятно блуждае погледа на Спасителя из нашите сжрца и как уверено тжрси да подпали божествения пламжк на нашите души, та всичко да озари! Ако Михайловски имаше истинска религиозна душа, той през всека човешка личност макар с най-окаляна душа требваше да прозира духовния образ на човека и образа на Бога.